7/54 260-3-

T.C
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
Siyaset Planlama Genel Müdürlüğü

ÇOK ACELE

SAYI :SPGM/421-302
KONU :İstanbul Milletvekili Sayın Bülent Akarcalı'nın Yazılı Soru Önergesine Cevap

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: 17 Haziran 1999 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/54-284/01286 sayılı yazıları

İstanbul Milletvekili Sayın Bülent Akarcalı'nın, ilgide kayıtlı soru önergelerinin cevabı ilişikte sunulmaktadır.

Saygılarımla arzederim.

İsmail CEM
Bakan

ÇOK ACELE

SORU: Ülkemizde terörden maddi-manevi zarar görmüş asker-sivil şehit aileleri, gaziler, mal ve mülkleri yakılıp yıkılan kişi ve kurumlar tarafından, teröre destek verdiği ispatlanan ülkeler aleyhine, o ülkenin kendi iç hukukuna dayanarak dava açılıp açılamayacağını, açılabilecekse, hangi ülkeler aleyhine ve hangi prosedür takip edilerek açılabileceğinin bilgileri Bakanlığınız'da mevcut mudur?

Değilse bu konuda araştırma yaptırmayı düşünür müsünüz?

CEVAP: Bu konularda uzman hukukçulardan sağlanan bazı görüşler aşağıda sunulmaktadır:

PKK'ya verilen destek nedeniyle ilgili devlet aleyhine o ülkenin iç hukuku uyarınca açılacak dava tazminat istemli idari bir dava olacaktır. Hukukun genel ilkeleri uyarınca bir tazminatın sözkonusu olabilmesi için, zararı doğuran hukuka aykırı bir eylem ile zarar arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Ayrıca, hukuka aykırı eylem, bu eylemi yaptığı iddia edilen kişiye veya devlete atfedilebilmelidir. (Devletin kusursuz sorumluluğuna yol açan tehlike "risk" içeren faaliyetlerinden doğan kusursuz sorumluluğu bu konunun dışındadır.) Burada ispat edilmesi gereken husus, öncelikle o devletin PKK'ya verdiği destekdir. PKK'ya verilen destekle, terörden zarar gören yurttaşlarımızın uğramış olduğu bu zarar arasındaki nedensellik bağı da ispatlanması gereken ikinci husus olacaktır. İlgili ülke idari mahkemelerinin, o devletin uluslararası sorumluluğuna yol açabilecek haksız bir eylemi kendi devletlerine atfederken ne kadar tarafsız olabilecekleri cayı sualdir.

Devletlerin muhalif silahlı grupları destekleme faaliyetleri gerek teamüli uluslararası hukuka gerek BM Şartına açıkça aykırı olmakla birlikte, devletler arasında teröristlerin iadesini kolaylaştıracak genel ve kapsamlı bir uluslararası sözleşme mevcut değildir. Bölgesel nitelikteki AK bünyesinde aktedilen "Terörizmin Ortadan Kaldırılması Avrupa Sözleşmesi" ise konulan çekinceler yüzünden (devletlere bu suçu siyasi suç olarak kabul etme imkanı vermesi nedeniyle) etkin değildir. Diğer taraftan, terörizmi soykırım suçunda veya savaş suçlarında olduğu gibi uluslararası bir suç sayan bir uluslararası bir andlaşma da mevcut değildir. Uluslararası Ceza Divanı'nın kurucu andlaşmasının tesbiti için yapılan Konferans'da terörizmin "insanlığa karşı suçlar" kapsamına alınması yönündeki önerimiz başta ABD olmak bazılarının tepkisini çekmiş, Batılı ülkeler ise öneriyi desteklememişlerdir. Gerek ABD, gerek Batılı ülkeler siyasi bağlayıcılığı bulunan uluslararası belgelerde (Helsinki Nihai Senedi, Paris Şartı, çeşitli bildiriler) terörizmi mahkum etmekte, ancak hukuken bağlayıcı bir uluslararası andlaşma yapılması bahiskonusu olduğunda terörizmin uluslararası planda kabul görmüş bir tarifi bulunmadığından bahisle andlaşma yapmaya yanaşmamaktadırlar. Nitekim görüşmeleri Viyana'da devam eden Sınırötesi Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi hazırlıkları çerçevesinde, heyetimizin terörizmin sınırötesi örgütlü suçlar kapsamına alınması konusundaki önerisi başta ABD olmak üzere Batılı devletlerce destek görmemektedir.

Terörizm eğer bir soykırım suçu, savaş suçları gibi uluslararası nitelikte bir suç olarak kabul edilmiş olsaydı, bu suçu işleyen veya işlenmesine yardım eden kişilerin diğer ülkelerde kovuşturulması mümkün olur, zarar görenler de bu ceza davalarına müdahil olarak katılıp tazminat talebinde bulunabilirlerdi. Yine eğer ülkemiz, soykırım suçunu hukuk sitemine dahil ederken, bu suça kaynak teşkil eden Nürnberg Mahkemesi Şartından esinlenerek bazı devletlerce (Fransa, Almanya, İngiltere) hukuk sistemlerine dahil edilen insanlığa karşı suçları hukuk sistemine dahil etmiş olsaydı, teröristlere karşı "insanlığa karşı

suç" iddiasıyla dava açmak hukuken kolaylaşırdı.

Diğer taraftan Batı Avrupa devletlerinin PKK'ya bakış açıları ve bu bakışa katkıda bulunan, terörizmle mücadelede zaman zaman meydana gelen hukuk dışılıklar, bu devletlerde görülecek davaların çok kısa bir zaman içinde siyasi bir nitelik kazanmasına, davaya ülkemizin dahil edilmesine ve yargılanmasına yol açabilecek bir mahzuru da içermektedir.

SORU: Devletimiz aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde 2000'i aşkın dava açılabilmesini sağlayanlar olduğuna göre, Dışişleri Bakanlığı teröre destek veren Devletler aleyhine ulusal ve uluslararası hukuka dayanarak dava açmak isteyen terör kurbanlarına nasıl yardımcı olabilir?

CEVAP: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) akit devletlerin yetki alanları içinde yaşayan herkese sağlamak zorunda oldukları haklara ilişkindir. Kişinin Sözleşme ile tanınan hakkını bu Sözleşmeyi uygulamakla yükümlü devlet ihlal ettiği takdirde Sözleşme ihlal edilmiş olmaktadır. Kişilerin bu mahkemede dava açabilmeleri, genel olarak, önce o devlet içinde iç hukuk yollarının tüketilmesini gerektirir.

Teröre destek veren ülkeler aleyhinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde terörden zarar görmüş olan vatandaşlarımızın bireysel başvuru haklarını kullanmaları mümkündür. AİHM'de dava açılabilmesi için aleyhinde dava açılacak ülkenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olması gerekmektedir. Bu çerçevede, bireysel başvuru davalarını açabilmenin ön şartı da, teröre destek veren AİHS'ne taraf devletlerin ülkemizdeki terör kurbanlarının yaşam hakkı gibi haklarını ihlal ettiklerinin ve bu ihlaller sonucunda şikayetçilerin mağdur duruma düştüklerinin belgeler ve somut kanıtlarla ortaya konabilmesidir. Bu durumda, açılabilecek bireysel başvuru davalarında "mağdur" kavramına, terör kurbanları, başka bir ifadeyle, ölenlerin yakınları ile sakat kalmış veya yaralanmış olan kişilerin kendileri ve/veya yakınları girmektedir.

Sadece mağdur olunduğunun ortaya konması da yeterli değildir. Mağduriyetin sözkonusu ülkeden kaynaklanan terör eylemleriyle bağlantılı olduğu da ispat edilmelidir. Diğer bir ifadeyle, fiil, fail ve ilgili AİHS'ne taraf ülke makamları arasındaki bağlantının belgelenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, belgelere dayanmayarak açılacak bir davadan beklenen sonuç alınamayacağı gibi, aleyhimize bir durum da doğabilecektir. Nitekim, vatandaşlarımız tarafından açılan bu tür davaların olumsuz sonuçlanması halinde, aleyhinde dava açılan ülke AİHM'nin bu kararlarını kendi argümanları yönünde istismar edebilecektir.

Diğer taraftan, bireysel başvuruların ön koşulu, ihlali giderebilecek etkinlikte bulunan mevcut iç hukuk yollarının tüketilmesidir. Bu nedenle, aleyhinde AİHM'de dava açılacak devletin iç hukuk yollarının tüketilmediği itirazında bulunması da muhtemeldir. Bu durumda, sözkonusu devletin hangi iç hukuk yollarının tüketilmesi gerektiğini bildirmesi halinde, bu yolların da tüketilmesi gerekecektir. Bu çerçevede, terör eylemleri sonucunda mağdur olan vatandaşlarımızın sözkonusu ülkede müracaatta bulunarak, o ülkenin terörizmi desteklediğini ispat etmesi, örneğin ilgili ülkenin teröristleri eğitmesini ve teröristlere malzeme sağlamasını önlemesini istemesi gerekecektir.

Kişilerin AİHM'de dava açabilmeleri için iç hukuk yollarının tüketilmesi gereği gözönünde tutulduğunda, devlet aleyhine açılacak bir davanın bazı güçlükler ve sakıncalarla karşılacağı takdir olunacaktır. Bu güçlük ve mahsurlara rağmen açılan bir davanın o ülkede sözleşmeye aykırı bir şekilde sonuçsuz kalması halinde dava AİHM'ye getirilebilecektir. Bu bağlamda bahiskonusu kişilerin sonuç elde edebilmeleri güç görülmektedir.

7/54 2636

Bununla birlikte, terörden zarar gören vatandaşlarımızın iç hukuk yollarını tüketmeden, iyi hazırlanmış dilekçelerle AİHM'ne başvuruda bulunmalarının yararına inanılmaktadır. Bunun, hukuken bir sonuç alınamasa da Mahkeme'nin bakış açısında bir değişikliğe yol açabileceği, Türkiye'ye bakışında daha objektif olmasına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

AİHS'ne taraf teröre destek veren ülkeler aleyhinde vatandaşlarımızın isterlerse açabilecekleri davalarda yardımcı olmak üzere Bakanlığımız ilgili kuruluşlarımızla işbirliği yapmaya hazırdır. Ayrıca, AİHM'ne yapılacak bireysel başvuruların hazırlanmasına yardımcı olabilecek kuruluşların ihtiyaç duyulması halinde bilgilendirilmesi de Bakanlığımızca sağlanabilir.